

reverendissimis ac reverendis in Christo patribus et dominis, archiepiscopis, episcopis, necnon magnificis, generosis, nobilibus, famatis et providis, palatinis, castellanis, capitaneis, tenutariis, terrigenis, nobilibus, officialibus et eorum vicesgerentibus, civitatumque et oppidorum, tam nostrorum quam quorumcunque subditorum nostrorum, magistris civium necnon consulibus, civibus, oppidanis et eorum communitatibus, et generaliter omnibus subditis nostris spiritualibus et saecularibus, cuiuscunque status, sexus^c, conditionis et praeceminentiae in regno nostro existentibus, sincere et fidelibus nobis dilectis, salutem et gratiam nostram regiam. Sincere et fideles dilecti!

[1]. Manifestum vobis et cuilibet vestrum facimus per praesentes, quia nos scientes telonea ubique pecuniaria^d esse reipublicae emolumenta, et in hiis magnum rempublicam nostram pati detrimentum propter concessas quam plurimis et his, qui magis solvendo sunt, libertates, de consensu et voluntate omnium, tam spiritualium quam saecularium consiliariorum nostrorum universas omnium libertates a solvendis ipsis teloneis antiquis, quae civitatibus et oppidis, tam nostris, quam spiritualium et saecularium, concessae fuerunt¹, ad quinque annos a festo Resurrectionis Domini proximo futuro [27 III 1524] computandos, suspendendas duximus et suspendimus, ita ut deinceps quilibet mercator ipsa telonea antiqua intra tempus quinquennii a rebus et mercibus suis solvere ac^e ea reponere teloneatoribus, per nos ad id constitutis, teneatur, non obstantibus quibuscunque libertatibus seu immunitatibus, quibus hactenus sunt usi.

[2]. Et hoc vero teloneorum accremento nihil cuiquam cedere debebit, praeterquam nobis et reipublicae nostrae, ita ut hi, qui telonea nostra oppignorata tenent, quique etiam telonea ipsa ab hominibus, qui libertatem ab illis solvendis habuerunt non percipiebant, solito emolumento, quod prius ante praesentem constitutionem habuerunt, sint contenti.

De qua quidem constitutione nostra, ne quispiam suam ignorantiam praetendat, mandamus vobis locorum capitaneis ac civitatum et oppidorum proconsulibus et consulibus, ut eam ipsam constitutionem nostram in foris et aliis locis publicis civitatum et oppidorum vestrorum per publicas proclamationes ad universorum et singulorum notitiam deduci faciatis, pro officio vestro et gratia nostra.

Datum Cracoviae, die sanctae Priscae virginis anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo quarto [18 I 1524], regni^f nostri anno decimo septimo^g. Ad mandatum Regiae Maiestatis proprium.

**VII. EDICTUM CORPUS STATUTORUM ET CONSTITUTIONUM
REGNI IN CONVENTIBUS GENERALIBUS INDE
AB ANNO 1507 USQUE AD ANNUM 1523
LAUDATORUM TYPIS EXCUSSUM PUBLICARI ET OBSERVARI MANDANS^a**

Sigismundus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae Prussiaeque etc. dominus et haeres.

^c sexus, status et *MK*₁.

^d pecuniaria *MK*₁.

^e et *MK*₁.

^f regni vero *MK*₁.

^g W *MK*₁ błędnie: anno XVII°.

^a W tekście niniejszym, opartym na urzędowym wydaniu z 1524 r. (por. wyżej uwagi wstępne do tegoż sejmiku, tekst przypis 13), nie uwzględniamy odmianek występujących w poszczególnych dodrukach owego wydania. Szcytano go tylko z tekstem zawartym w *VL*, t. I, s. 358-359 (gdzie nosi on tytuł: Praefatio Sigismundi I ad omnes illius constitutiones, ut in eius Statuto reperitur).

¹ Wspomniane tu są dawniejsze przywileje szczegółowe, wydawane na rzecz poszczególnych miast, zarówno przez Zygmunta I, jak i przez jego poprzedników, zwalniające owe miasta od cel. Jak podkreślił O. Balzer (*CIP*, t. IV-1, nr 19, s. 75, przyp. 1), ogólnej ustawy zwalniającej miasta od opłaty starych cel nie wydano nigdy; pewne zwolnienia w tej mierze wydane zostały tylko dla dóbr arcybiskupstwa gnieźnieńskiego (*CIP*, t. III, nr 209, s. 381-385: *Ordinatio theloneorum pontalium aggeralium a subditis archiepiscopatus Gnesnensis in civitatibus et oppidis regni atque a terrigenis regni in bonis archiepiscopatus Gnesnensis solvendorum*).

Manifestum facimus tenore praesentium universis, quia cum omnis lex donum Dei sit, cui omnes obedire oportet^b, utpote sine qua respublica veluti corpus sine anima consistere et regi nequit, sed nec omnis lex omnibus una et commoda esse possit, quin necesse sit alia aliis statui, eaque pro ratione temporum et hominum plerumque^c mutari ac variari, recte praedecessores nostri reges Poloniae suas quique leges et constitutiones, prout res et locus exigebat, condere solebant, quae iam pridem collecta et in unum volumen redacta conspiciuntur^d. Igitur nos vestigia illorum sequuti^d, cum ab initio regiminis nostri pleraque in conventibus generalibus de communi praelatorum, procerum ac totius consilii et nobilitatis^e nostrae consensu pro communi bono, statu ac ordine iuxta rerum et temporum rationem instituissimus, ac ea in publicum edi subditi nostri merito exigent, cum vana sit lex, nisi observetur, observari autem nequit, nisi innotescat, omnia instituta nostra in unum colligi et ad omnium notitiam imprimi et publicari mandavimus. Adiecimus praeterea Formulam processus iudiciarii, in compendium et modum unum per iurisperitos iussu nostro reductam^f, ac per nos et consiliarios nostros approbatam et observari decretam, ut quae iam in tantum labyrinthum^g excesserat, quod cautelarum, nodorum, tricarum et captionum rabularium neque modus esset neque finis, nunc a quovis perdisci et agi citra difficultatem et ullas ambages possit, utque deinceps unicuique via iustitiae suae consequendae faciliior et celerior per ipsum iuris processum pateat et sit communis. Statutorum itaque et constitutionum nostrarum hic tenor et series est, quae sequitur².

VIII. LITTERAE RESTIUM

A. Litterae primarum restium.

Sigismundus etc. Universis et singulis castellanis, officialibus, burgrabiis et nobilitatum communitatibus, advocatis, scultetis ceterisque subditis nostris, terras regni nostri ubilibet incolentibus et praesertim terram N.^a et districtum N.^b de iure et consuetudine ad expeditionem bellicam obligatis, sincere nobis et fidelibus dilectis gratiam regiam. Magnifici, generosi, nobiles, famati et providi, sincere et fideles nobis dilecti!

Cum hoc toto tempore regiminis nostri et novissime in conventu praeterito Pyotrkoviensi¹ omni studio et cura nostra egissemus, ut adversus tot hostes, quibus undique regnum nostrum est circumdatum, et praesertim adversus infideles Thurcos et Thartaros in dies magis invalescentes ordo et dispositio aliqua utilis inter subditos nostros constitueretur, sine qua et regnum nullo pacto defendi potest et semel non secus quam hostis conficere^c cogatur nec tamen hac cura et studio nostro omnibus in commune utile et necessario proficere quicquam aut statuere potueramus praeter veterem illam communem motionem inutilem quidem et damnosam praesertim ad subditos et clandestinos hostium incursus. Tamen ne regnum omni praesidio destitutum ad aliquam ruinam, quae semper impendit, deveniret, praesertim accingentibus se ad

^b oportet VL.

^c plerumque VL.

^d secuti VL.

^e nobilitatts VL.

^f redactam VL.

^g labirinthum VL.

^a W rękopisie MK literę N wpisano pośrodku większej luki.

^b Wpisane pośrodku większej luki.

^c W MK wyraz ten powtórzono, następnie skreślono.

¹ Mowa tu o edycji Jana Łaskiego: *Commune incliti Poloniae regni privilegium*, Kraków 1506.

² Po tym wprowadzeniu następują w edycji Statuta Serenissimi Domini Sigismundi Primi konstytucje: sejm koronacyjny krakowski 1507 r., sejm piotrkowski 1510 r., sejm piotrkowski 1511 r., sejm bydgoski 1520 r., sejm piotrkowski 1519 r. i sejm piotrkowski 1523 r., wraz z kodyfikacją Formuła processus.

¹ Mowa tu o uchwale sejm piotrkowski, podjętej w czasie jego obrad, między 24 października a 17 grudnia 1523 r.